

ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ “МЕТОДУ ПРОЕКТІВ” У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

УДК 377.8 – 371.3

Ольга Колодницька, викладач кафедри англійської мови
приватного вищого навчального закладу “Галицький медичний коледж”,
м. Підгайці, Тернопільська область,
аспірант Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ “МЕТОДУ ПРОЕКТІВ” У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

У статті здійснено історичний аналіз поняття “методу проектів” як однієї з перспективних інноваційних освітніх технологій у контексті професійної підготовки майбутнього фахівця у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: метод проектів, проектування.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку системи освіти в Україні характеризується освітніми інноваціями, спрямованими на збереження досягнень минулого і, водночас, на модернізацію системи освіти відповідно до вимог часу, новітніх надбань науки, культури й соціальної практики.

Сьогодні вже ні в кого не викликає сумніву той факт, що в умовах інформатизації освіти змінюється парадигма педагогічної науки, коригується структура і зміст освіти. Можна сказати, що освіта в багатьох країнах переживає глибоку внутрішню трансформацію. Змінюється не тільки складена роками її методична база, змінюється роль освіти в сучасному світі, відношення до неї людей, зміщуються ціннісні аспекти в самій освіті [9, 177].

Характерною особливістю цього періоду розвитку педагогічної освіти є пошук нових змісту, форм, методів і засобів навчання й виховання; розгортання широкої експериментальної роботи, спрямованої на впровадження освітніх інновацій на засадах сучасної філософії освіти.

Саме сучасні методи навчання, що ґрунтуються на активних, самостійних формах здобуття знань і роботи з інформацією, поволі витісняють методи, які всебічно використовуються традиційною методикою навчання, зорієнтованою, в основному, на колективне сприйняття інформації. Вчені намагаються поряд із теоретичним обґрунтуванням інноваційних процесів, дати практичні рекомендації щодо їх засвоєння. Також паралельно відбувається процес використання програмних засобів та систем навчального

призначення для підтримки традиційних методів навчання.

Чільне місце серед інноваційних технологій належить методу проектів, який як джерело розвитку сфери освіти й різновид професійно-педагогічної активності в історії культури формувався досить довгий період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток проектного методу навчання зробили зарубіжні (Д. Дьюї, В. Кіпатрик, Е. Коллінс) та вітчизняні (П. Блонський, В. Ігнат'єва, Е. Каганова, А. Макаренко, С. Шацький, В. Шультін) педагоги і психологи.

Загальні аспекти проблеми педагогічного проектування знайшли висвітлення у працях Н. Алексєва, В. Безрукової, В. Безпалька, А. Ліготського, Ю. Чернової, В. Юсупова І. Підласого, О. Пехоти і дослідників зарубіжжя Дж. Джонса, Я. Дітріха, Д. Діксона, П. Хілла. Дослідженням змісту та методів проектування системи освіти займалися Ю. Бабанський, І. Зверєєва, М. Скаткіна; проектуванню змісту загальної середньої освіти присвячені праці І. Журавльова, І. Лернера; проектування у сфері вищої педагогічної освіти розглядали О. Остапчук, Т. Семенюк. У контексті дослідження особливий інтерес становлять вітчизняні дисертаційні дослідження останніх років (О. Коберник, І. Коновальчук, О. Безпалько), в яких висвітлюються питання проектування виховного процесу, а також сучасні теоретично-прикладні підходи до проектної діяльності (І. Єрмаков, Є. Полат, С. Сисоєва тощо). Останнім часом метод проектів набуває все ширшого застосування у навчанні іноземних мов, про це свідчать публікації Н. Гальскової, Н. Корявцевої,

ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ “МЕТОДУ ПРОЕКТІВ” У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

А. Комишевої, Є. Полат, І. Глазкова, В. Петрук та інших дослідників.

Якщо проаналізувати особливості історичних періодів, ми побачимо, що ідея проектування завжди активізувалася тоді, коли необхідні були певні зміни. Тому **метою статті** є історичний аналіз поняття “методу проектів” у контексті професійної підготовки майбутнього фахівця у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Більше ніж 300 років тому видатний чеський педагог, засновник теоретичної педагогіки Я. Коменський висловив ідею про внесення в діяльність педагога дослідницького стимулу для підвищення успішності навчання. Він вважав: “Людей слід вчити головним чином тому, щоб вони черпали свої знання не із книг, а самі спостерігали землю, дуби, буки, тобто щоб вони досліджували все самі, а не пам’ятали б тільки чужі спостереження і пояснення” [4, 138]. Та ж сама думка спостерігається в роботах Ж. Русо, Й. Песталоці, Ф. Дінтера, А. Дістервега, Г. Амстронга тощо.

Вагомий внесок у розгляд проблеми організації навчання за методом проектів і в розвиток науково-методологічного забезпечення проектувальної діяльності зробили представники найрізноманітніших галузей, відомі вчені Д. Дьюї, В. Кілпатрик, Е. Колгінс та багато інших. Діяльність цих учених співпадає з розвитком дослідницьких і експериментальних форм навчання, які за своєю структурою є спорідненими з проектувальною діяльністю.

Основою методу проектів були педагогічні концепції американського педагога й психолога Д. Дьюї. Практичне застосування цієї теорії здійснювалося ним в експериментальній “школі-лабораторії” при Чиказькому університеті (1896 – 1904 рр.). Згідно з переконаннями Д. Дьюї, вся діяльність учня повинна орієнтуватись на розвиток його мислення, в основі якого лежить особистий досвід. Він розробив теорію виховання, спрямовану на формування особистості, пристосованої до життя і практичної діяльності в умовах системи “вільного підприємництва”. Д. Дьюї підкреслював, що в трудовій школі творча праця є основою всієї навчально-виховної роботи [2].

Головним засобом виховання творчого мислення Д. Дьюї вважає не засвоєння знань як таких, а розв’язання певних проблем. Уміння, яким цілком керує розум, є уміння набути за допомогою розуму. Потрібно лише вдало вибирати ті проблеми, що їх мусить розв’язувати дитина. Вони, з одного боку, повинні відповідати можливостям й інтересам дитини, з іншого – мати

власну внутрішню цінність. Ці проблеми мусять бути тісно пов’язані з потребами життя [2].

Д. Дьюї застерігає від того, щоб навчання не набуло характеру тяжкої праці або перетворилося в гру. У роботі з дітьми потрібно дотримуватися рівноваги між грою та працею. Таким чином, правильна організація виховної роботи полягає в тому, щоб викликати в дітей інтерес до певних завдань, пов’язаних з практичним життям, й одночасно зацікавити їх самим процесом їхнього розв’язання. Освіта повинна давати не тільки знання, необхідні дорослій людині в майбутньому, але й знання, уміння та навички, здатні вже сьогодні допомогти особистості в розв’язанні її життєвих проблем. Педагогічні погляди Д. Дьюї можна розглядати як теоретичну основу методу проектів.

Згідно з твердженням учня Д. Дьюї, американського педагога В. Кілпатрика, метод проектів – “це метод планування доцільної (цілеспрямованої) діяльності в зв’язку з розв’язанням якого-небудь навчально-виховного завдання в реальній життєвій обстановці” [5, 10]. В основу згаданого методу ним покладено ідею побудови навчання на активній основі, через доцільну, самостійну критичну творчу і практичну діяльність тих, хто навчається, з урахуванням їх особистих інтересів, які є ефективним засобом формування потрібних суспільству моральних якостей, та набутого досвіду.

У 20-х роках ХХ століття ідеї проектувального навчання були широко застосовані у практиці радянської школи. Чимало радянських педагогів захоплювалися новими ідеями американської педагогіки. Так, під керівництвом С. Шацького в 1905 році була організована невелика група співробітників, які намагалися активно застосовувати різні види проектування в роботі з дітьми за принципом органічного поєднання теорії з практикою, на основі дитячих потреб та інтересів. А в 1925 році після перекладу книги В. Кілпатрика російською мовою соціально-педагогічне проектування поширилося як специфічна форма педагогічної діяльності.

Однак основним недоліком згаданого методу було те, що радянські педагоги переставили акценти з пізнання наук на суспільно корисну, трудову роботу школярів та ідеологічну спрямованість усіх проектів. В результаті, це призвело до ослаблення змістового наповнення діяльності учнів, які не отримували теоретичні знання у певній послідовності і не мали достатньо часу для теоретичного навчання, оскільки безпосередньо багато працювали поза школою.

Слід зазначити, що метод проектів був тільки

ІСТОРИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ “МЕТОДУ ПРОЕКТІВ” У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

зовнішньо схожий на американський, а насправді спотворював його сутність.

У 30-х роках XX століття в Радянському Союзі, до складу якого входила Україна, деякі педагоги, критикуючи помилки школи 20-х років, виступали проти використання методу проектів у подальшій її практиці. Результатом цього у 1931 році була заборона використання нетрадиційних методів навчання. Єдиною освітньою галуззю, в якій ідеї навчального проектування деякою мірою збереглися після 30-х років XX століття, є професійна освіта. Проте здійснюване в ній курсове й дипломне проектування часто також не реалізовувало закладених в поданій технології можливостей, оскільки вибір їх тем не завжди характеризувався достатньо практичною цінністю та новизною, орієнтуючи студентів на відкриття того, що вже давно відкрито. Таким чином, студенти не відчували практичного значення своєї роботи, недостатньо мотивовані на її дослідницький характер та отримували конкретного, необхідного для виробництва, результату.

Протягом тривалого часу у радянській (вітчизняній) освіті прогресивні ідеї педагогів залишалися непотрібними. У період з 30-х по 60-ті рр. XX століття різко скоротилося число публікацій по методиці й технології досліджень, а тема педагогічних технологій опинилася під негласною забороною. У 60-х рр. минулого століття в публікаціях отримала віддзеркалення думка про необхідності формування нової наукової дисципліни – педагогічного проектування і появи фахівця педагога-проектувальника (Г. Щедровіцький). Проте проектування довго не було предметом спеціальних досліджень.

На початку 70-х років XX століття в педагогічній літературі з'являються такі терміни, як “програма діяльності”, “проекти виховання, навчання, організації”, “плани”, “програми”, “проектування особи”, “техніка виконання, гри, користування книгою”, “інструмент виховання”, “інструмент розвитку особи”, “інструментування педагогічної дії”, “проектування” тощо. Все це вимагало теоретичного осмислення, і педагогіка все глибше проникала в область проектування.

Педагог В. Краєвський стверджував, що кінцева мета всієї наукової роботи в області педагогіки – розробка найбільш ефективних систем навчання і виховання. Такі системи, на його думку, опредметнюються в педагогічних проектах, “сценаріях” практичної діяльності у вигляді учбових і виховних планів і програм, рекомендацій для вчителів тощо. Таким чином,

вся наукова робота в області педагогіки є роботою по обґрунтуванню педагогічних проектів [6, 7].

Наприкінці 80-х років XX століття у різних країнах світу метод проектів починає використовуватися як активний спосіб інтенсифікації навчальної діяльності студентів. В цей час у Радянському Союзі з'явилася перша праця по педагогічному проектуванню В. Беспалько. Вона символізувала визнання проектування і технології як самостійних видів педагогічної діяльності.

Висновки. Формування нових напрямів педагогічної науки кінця 80-х початку 90-х рр. минулого століття зумовило активізацію досліджень і в області проектування. З того часу воно стає самостійним предметом педагогічної науки і спеціально організовуваної діяльності. Починають складатися різні підходи до вивчення проектування як особливого механізму управління освіти, як категорії дидактики, як алгоритму створення педагогічних систем.

Так, одні дослідники (В. Болотов, І. Ісаєв) пропонують розглядати педагогічне проектування як процес вибору новітніх форм спільності педагогів, що вчать, нового змісту і технології освіти, способів педагогічної діяльності і мислення. Інші (В. Сластенін, Е. Шиянов) розглядають розвиток сучасної освіти полягає у становленні особистісно-діяльнісного підходу, особлива цінність та подальша трактовка якого виявляється “саме в проектно-творчій системі навчання, коли на перший план в освітньому процесі виходять саме діяльність (створення образу світу і пізнання його в контексті створення) та особистість (професійна відповідальність за своє творіння)” [10, 58].

1. Араб – Оглы Е.А. *Обозримое будущее: Социальные последствия НТР: год 2000.* – М: Мысль, 1986. – 205 с.

2. Дьюи Д. *Школы будущего.* – Берлин: Госиздат., 1922. – 179 с.

3. Ильясов И.И., Галатенко Н.А. *Проектирование курса обучения по учебной дисциплине: Пособие для преподавателей.* – М: Логос, 1994. – 208 с.

4. Коменський Я.А. *Велика дидактика* / Пер. А. Щикинського. – М., 1893. – С. 138.

5. Кылпатрык В.Х. *Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе.* – Л.: Брокгауз – Ефрон, 1925. – 43 с.

6. Краевский В.В. *О проблеме соотношения педагогической науки и педагогической практики* // *Новые исследования в педагогических науках.* – 1971. – №4. – С. 5 – 68.

СУТЬ ПОНЯТТЯ “КОМПЕТЕНТНІСТЬ” У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРИ

7. Леванова И.А. Ведущие тенденции в профессиональной подготовке студентов педагогических учебных заведений // Проблемы интеграции образования на пороге XXI века (Материалы Всероссийской науч.-практ. конф. – Бирск, 1999. – С. 55 – 57).

8. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. И.С. Полат. – М: Академия. 2002. – С. 73 – 77.

9. Сластенин В.А., Чижикова Г.И. Введение в педагогическую аксиологию: Учебн. пособие для с студ. высш. пед. учеб. заведений. – М: Издательский центр “Академия”, 2003. – 192 с.

10. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе: Учеб. пособие для вузов. – М: ЮНИТИ – ДАНА, 2002. – 437 с.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2009

УДК 37.013.77

Наталія Шекера, аспірантка кафедри теорії та історії педагогіки
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ

СУТЬ ПОНЯТТЯ “КОМПЕТЕНТНІСТЬ” У ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРИ

У статті автор розглядає особливості трактування у психолого- педагогічній літературі таких понять як “компетентність”, “компетенція” та компетентісний підхід до надання сучасної освіти, “загальнокультурна компетентність”.

Ключові слова: компетентність, компетенція, компетентісний підхід, загальнокультурна компетентність.

Постановка проблеми, аналіз останніх досліджень і публікацій. Кожен історичний етап соціального, економічного та політичного розвитку суспільства призводить до модернізації системи освіти. Враховуючи процес інтеграції України у європейську спільноту та залучення вищих навчальних закладів до Болонського процесу, виникають нові вимоги до сучасної людини. Вирішення цього завдання потребує удосконалення освітніх моделей, підвищення вимог до рівня ерудованості особистості, її загальнокультурної та професійної підготовки.

Враховуючи те, що в українській освіті на даний момент відбувається реформування та переорієнтація процесу навчання на розвиток особистості, постає питання про те, що є основним критерієм визначення рівня освітньої підготовки учня, студента, фахівця.

Останнім часом особливого розповсюдження набули такі поняття як “компетентність” та “компетенція”. Проблему компетентності розглядали у своїх дослідженнях такі вітчизняні та зарубіжні науковці: Р. Ануфрієва, П. Горностаї, Ж. Делор, Т. Єрмаков, Н. Кузьміна, Дж. Куллахан, А. Макарова, Ж. Перре, Б. Рей, П. Симонов,

Н. Талізіна, І. Тараненко, А. Хуторський, А. Щербаков та інші.

Аналізуючи наукову літературу було з’ясовано, що ці поняття не мають чіткого розмежування у сучасних психолого-педагогічних джерелах і використовуються як синонімічні. Така ситуація склалася через те, що англійському терміну “competency” відповідають два українських значення – компетентність та компетенція.

Отже, метою наукової статті є розкрити такі поняття як “компетентність”, “компетенція”, компетентісний підхід у навчанні та “загальнокультурна компетентність”, проаналізувати підходи до їх трактування у психолого-педагогічній літературі.

Тема даної статті, на нашу думку, є досить актуальною. Адже, сучасне суспільство ставить нові вимоги до фахівців та вимагає високої компетентності. Для того, щоб відповідати даним вимогам, перш за все, необхідно чітко усвідомлювати, що означає “бути компетентним”, що входить у сферу тої чи іншої компетенції.

Виклад основного матеріалу. Термін “компетенція” спочатку використовувався у лінгводидактиці, а термін “компетентність” – у професійній педагогіці. Часто під ними розуміють освіченість.